

ENW'R PWYLLGOR CRAFFU	CYMUNEDAU
DYDDIAD Y CYFARFOD	4 Gorffennaf, 2014
TEITL	Archwiliad Manwl yr Asiantaeth Safonau Bwyd ar drefniadau Cyngor Gwynedd ar gyfer gorfodi Deddf Diogelwch Bwyd 1990: 6 a 7 Mawrth 2014.
AWDUR	Aled Davies, Pennaeth Adran Rheoleiddio
AELOD CABINET	Cyng. W. Gareth Roberts
PWRPAS	

Cefndir

1. Cynhaliodd yr Asiantaeth Safonau Bwyd Archwiliad Manwl ar drefniadau Cyngor Gwynedd ar gyfer gorfodi Deddf Diogelwch Bwyd 990 ar 6 a 7 Mawrth 2014.
2. Roedd yr Archwiliad yn manylu ar y pynciau a ganlyn:
 1. Gweithrediad Argymhellion yr Ymchwiliad Cyhoeddus i'r achosion o *E.coli* O157 yn ne Cymru ym mis Medi 2005, a
 2. Sut y Rheolir Ymyraethau mewn Busnesau Bwyd Newydd.
3. Sbardunwyd yr Archwiliad gan argymhelliad yn Adroddiad yr Athro Pennington (Mawrth 2009) y dylid cynnal adolygiad sylweddol o orfodaeth hylendid bwyd yng Nghymru oddeutu pum mlynedd ar ôl cyhoeddi ei adroddiad ac mae Llywodraeth Cymru wedi gofyn i ASB Cymru gyflwyno adroddiad erbyn diwedd mis Ebrill i gynnwys asesiad o'r sefyllfa gyfredol yng Nghymru.
4. Roedd canfyddiadau'r Archwiliad hwn yn adlewyrchu'n wael ar Wynedd. Bydd yr adroddiad Archwilio ei hun yn cael ei gyhoeddi a'r canfyddiadau'n cael eu cynnwys yn yr adroddiad i'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn Llywodraeth Cymru. Bydd yr adroddiad yn tynnu sylw penodol at Wynedd fel yr unig sir i beidio â gweithredu Argymhellion

Pennington yn effeithiol ac mae'n angenrheidiol i Gyngor Gwynedd ddatblygu strategaeth effeithiol er mwyn ymdrin â'r methiannau hyn.

Yr Adroddiad Archwilio

5. Mae'r Cyngor wedi derbyn adroddiad sy'n cynnwys canfyddiadau'r Archwiliad. Gwahoddwyd y Cyngor i ystyried y canfyddiadau ac adrodd ar unrhyw wallau ffeithiol ond rhoddodd yr Asiantaeth Safonau Bwyd rybudd fod disgwyl i'r Cyngor ddatblygu Cynllun Gweithredu i ymdrin â'r materion sydd angen eu gwella erbyn 12 Mai 2014.
6. Er bod staff wedi codi ambell i gwestiwn ynghylch cynnwys yr adroddiad, mae'r rhain yn ymwneud â'r ffordd y nodwyd y canfyddiadau ac anghytundeb ynghylch y modd y dehonglir materion goddrychol yn hytrach na gwallau ffeithiol.
7. Gellir ystyried felly bod canfyddiadau'r Archwiliad yn gynrychioliad teg o'r pynciau a archwiliwyd. Felly, nid yw'r adroddiad yn un braf i'w ddarllen i Gyngor Gwynedd gan y darganfuwyd nifer o achosion difrifol o ddiffyg cydymffurfiaeth. Mae'r canfyddiadau hyn yn peri pryder, ond, gan gofio mai dim ond ar ddau bwnc yr oedd yr archwiliad yn canolbwyntio a hynny o fewn cyfnod byr iawn, mae hyn yn codi cwestiynau ynghylch agweddau eraill o ddarpariaeth Diogelwch Bwyd Cyngor Gwynedd.
8. Mae'r adroddiad yn un clir iawn ac ymdrinnir â'r ddau bwnc mewn Atodiadau ar wahân. Yn Atodiad 1, sy'n ymdrin â Gweithrediad Argymhellion yr Ymchwiliad Cyhoeddus i'r achosion o *E.coli* O157 yn ne Cymru ym mis Medi 2005, rhennir y canfyddiadau'n dair rhan, sef:
 - a) argymhellion oedd wedi'u gweithredu'n llawn gan yr Awdurdod;
 - b) argymhellion lle'r oedd yr Awdurdod wedi dangos cydymffurfiaeth yn gyffredinol ond lle'r adnabuwyd achosion ble nad oedd yr argymhellion hyn wedi cael eu gweithredu;
 - c) argymhellion lle y gwelwyd bod cydymffurfiaeth â'r gweithrediad wedi bod yn wael.
9. Er bod yna nifer o argymhellion yr oedd yr Awdurdod wedi'u gweithredu'n llawn, nid oedd hynny'n wir am lawer iawn mwy o argymhellion eraill. I grynhoi'r achosion o ddiffyg cydymffurfiaeth:
 - *Roedd yr archwiliad wedi darganfod achosion ble nad oedd camau gweithredu wedi cael eu trosglwyddo i lefel uwch i ymdrin â sefydliadau bwyd nad oeddynt yn cydymffurfio.*
 - *Nid oedd tystiolaeth ar gael fod yr holl swyddogion a oedd yn gyfrifol am archwilio busnesau bwyd wedi derbyn yr hyfforddiant achrededig / ardystiedig angenrheidiol.*

- *Adnabuwyd nifer o anghysondebau wrth ddefnyddio sgoriau ynghylch hyder yng ngallu busnes i reoli diogelwch bwyd.*
- *Nid oedd digon o wybodaeth ar gael yn ffeiliau'r sefydliadau bwyd a gafodd eu gwirio i ddangos bod ystyriaeth ddigonol wedi'i rhoi i risgiau trawshalogi wrth gynnal archwiliadau.*
- *Mewn nifer sylweddol o achosion, nid oedd digon o wybodaeth wedi'i chasglu am bwyntiau rheoli critigol y busnesau bwyd.*
- *Nid oedd gweithdrefn archwilio'r Awdurdod (a gafodd ei hadolygu ddiwethaf yn Nhachwedd 08) yn cynnwys y gofyn i dynnu sylw at faterion a oedd yn peri pryder er budd y swyddog fyddai'n cyflawni'r archwiliad nesaf a oedd wedi'i drefnu. Wrth wirio ffeiliau, dangoswyd nad oedd pryderon / problemau posib yn cael eu codi na'u dilyn i fyny yn yr archwiliad dilynol.*
- *Yn gyffredinol, nid oedd yr awdurdod yn medru dangos fod trafodaethau yn cael eu cynnal gyda gweithwyr yn ystod archwiliadau hylendid bwyd.*
- *Yn gyffredinol, nid oedd gweithdrefnau'n cael eu hadolygu ac nid oeddynt yn adlewyrchiad cyson o arferion gweithio cyfredol.*

10. Mae Atodiad 2 yn ymdrin â chanfyddiadau'r Archwiliad o ran Sut y Rheolir Ymyraethau mewn Busnesau Bwyd Newydd. Roedd yr achosion o ddiffyg cydymffurfiaeth â'r Cod Ymarfer Cyfraith Bwyd Statudol a/neu'r Arweiniad Ymarfer a nodir yn yr Atodiad hwn yn cynnwys:

- *Roedd cyfran sylweddol o eiddo newydd heb gael eu harchwilio o fewn y targed 28 diwrnod o'r dyddiad agor.*
- *Er eu bod yn cynnal gwaith monitro mewnol ansoddol, nid oedd yn digwydd yn unol â'r weithdrefn sydd wedi'i dogfennu.*
- *Nid oedd yr un o'r ffurflenni cofrestru a wiriwyd wedi cael eu stampio â'r dyddiad ar ôl eu derbyn, sy'n groes i ofynion y Cod Ymarfer Cyfraith Bwyd Statudol.*
- *Bu oedi am wyth mis cyn archwilio busnes newydd a gafodd wedyn ei asesu fel categori A (risg uchel) a oedd yn gweini bwyd i grwpiau bregus.*
- *Mewn tri achos nid oedd digon o wybodaeth wedi'i chofnodi i ddangos bod asesiad llawn wedi'i gyflawni o ran HACCP neu fod rheoli trawshalogi wedi cael ei ystyried yn llawn.*
- *Mewn dau achos nid oedd digon o wybodaeth wedi'i chofnodi i ddangos bod asesiad o hyfforddiant trin bwyd wedi'i gyflawni.*
- *Ar sail y dystiolaeth oedd ar gael roedd risg tri sefydliad bwyd wedi cael ei sgorio'n anghywir.*

- *Mewn dau o dri achos lle'r adnabuwyd materion sylweddol, nid oedd y rhain wedi cael eu hadnabod er budd y swyddog nesaf fyddai'n archwilio'r busnesau. Mewn un achos, roedd y materion sylweddol wedi'u hamlygu.*
 - *Mewn tri achos, roedd angen ailymweld ar sail torri rheolau. Nid oedd y bwriad i ailymweld wedi'i nodi ar adroddiad yr ymweliad a roddwyd i'r busnesau bwyd ac ni chynhaliwyd unrhyw ail ymweliad.*
11. Mae'r mater olaf a godwyd gan yr Archwilwyr yn llawn haeddu ei gynnwys yn fanwl:

"The nature of the Authority's advisory visits to unrated food establishments prior to undertaking food hygiene risk rating inspections was discussed. One issue of particular concern was that significant contraventions had been identified during advisory visits which had not been followed up in a timely manner. Officers explained that the rationale behind the approach was to ensure food businesses were provided with detailed advice before being assessed under the Food Hygiene Rating Scheme.

This approach compromises the Authority's ability to complete official controls at new businesses within 28 days of registration or from when it becomes aware that the establishment is operating. The Authority's attention is brought to statutory guidance issued in relation to the Food Hygiene Rating (Wales) Act 2013."

12. Mae'r holl faterion a nodwyd gan yr Archwilwyr yn ymwneud â gweithdrefnau anghywir, heb eu diweddarau, gweithdrefnau heb eu cyflawni'n llawn, monitro annigonol neu fel yn yr enghraifft olaf a geir uchod, yn ymwneud â datblygu polisi sy'n groes i'r arweiniad statudol. Mewn nifer o achosion nid yw'r gweithdrefnau wedi cael eu diweddarau ers 2008 ac felly nid ydynt yn ymgorffori argymhellion yr Athro Pennington yn 2009. Ymddengys nad oes gan yr ymarfer mewn perthynas â chyflawni ymweliadau ymgynghori ar fusnesau newydd oedd yn dechrau masnach a adnabuwyd gan yr Archwilwyr unrhyw sail mewn unrhyw Nodyn Gweithdrefn ac mae'n gwbl groes i i'r Cod Ymarfer Cyfraith Bwyd statudol.

Y Cynllun Gweithredu

13. Mae'r Cynllun Gweithredu i ymdrin â'r methiannau a gafodd eu hadnabod yn yr Adroddiad Archwilio wedi cael ei baratoi ac fe'i cyflwynwyd i'r ASB ar 9 Mai 2014. Mae'r Cynllun Gweithredu yn rhestru 13 maes lle ceir cynlluniau gwella i ymdrin â'r argymhellion. Mae nifer o linyddau cyffredin yn rhedeg drwy'r gwelliannau a gynllunir:
- Adolygiad sylfaenol o fformat a chynnwys Nodiadau Gweithdrefn a Ffurflenni.
 - Adolygu gweithdrefnau monitro mewnol.

- Adolygu addaswydd yr hyfforddiant a darparu hyfforddiant gloywi.
- Sicrhau bod yr holl gofnodion hyfforddi a manylion y cymwysterau yn cael eu cadw.
- Adolygu'r adnoddau sydd eu hangen i ddarparu'r Gwasanaeth Diogelwch Bwyd.

14. Mae nifer o welliannau eisoes wedi'u rhoi ar waith ac mae gwaith yn mynd rhagddo i gyflawni'r holl welliannau erbyn y dyddiadau targed.

Atodiad: Gwybodaeth i Osod y Cyd-destun

1. Nifer a mathau'r Busnesau Bwyd yng Ngwynedd

Mae'r gwasanaeth Hylendid Bwyd yn gyfrifol am orfodi deddfwriaeth Hylendid Bwyd mewn 2,121 o fusnesau bwyd sydd wedi'u cofrestru yng Ngwynedd (y data fel ar 1 Ebrill 2014). Mae'r niferoedd yn ôl categori fel a ganlyn:

Cynhyrchwr	27
Lladd-dy	2
Gwneuthurwr / Proseswr	58
Paciwr	8
Dosbarthwr / Cludwr nwyddau bwyd	17
Archfarchnad	61
Mân-werthwr llai	345
Mân-werthwr arall	53
Bwyty/Caffi/Ffreutur	452
Gwesty / Tŷ Llety	286
Tafarn/Clwb	199
Gwerthwr Bwyd i'w Gario Allan	140
Sefydliad darparu gofal	185
Ysgol / Coleg	137
Uned Fwyd Symudol	28
Bwyty / Arlwywr Arall	67
Gwneuthurwyr a Chyflenwyr Deunyddiau ac Eitemau sy'n dod i gysylltiad â bwyd	4
Gwneuthurwr Bwyd sy'n Manwerthu	52
	212
Cyfanswm	1

2. Sgôriau Risg Busnesau

Asesir pob eiddo am y risg cyffredinol y maent yn ei beri i iechyd cyhoeddus yn seiliedig ar y perygl posib (h.y. math y bwyd a'r dull ymdrin, y dull prosesu, y nifer posib o ddefnyddwyr sydd mewn risg), lefel y gydymffurfiaeth a welwyd yn yr archwiliad diwethaf a'r hyder yng ngallu rheolwyr y busnes bwyd, ac yn effeithiolrwydd y gweithdrefnau rheoli sydd mewn lle i reoli'r peryglon.

Mae dadansoddiad o'r eiddo yn ôl y categori risg fel a ganlyn:

Categori	
A	6
B	58
C	902

D	438
E	699
Y Tu Allan i'r Cynllun Sgorio Risg	6
Busnesau newydd yn aros am sgôr	12
Cyfanswm	2121

Categori A yw'r Risg Uchaf a Chategori E yw'r risg isaf.

3. Penderfynu ar amllder yr ymyraethau

Mae Categori Risg busnes yn pennu pa mor aml y dylid ymyrryd h.y. y cyfnodau rhwng archwiliadau. Mae'r cyfnodau ymyrraeth hyn fel a ganlyn:

Categori	Amllder
A	O leiaf pob chwe mis
B	O leiaf pob 12 mis
C	O leiaf pob 18 mis
D	O leiaf pob 24 mis
E	Pob 36 mis

Ystyrir bod categorïau A, B a C yn 'Eiddo Risg Uchel' a rhoddir blaenoriaeth i archwilio'r eiddo hyn. Yn 2014/15 mae angen cynnal 673 archwiliad ar eiddo Risg Uchel. Yn ogystal, mae angen cynnal 167 o archwiliadau Categori D. Nid oes raid archwilio eiddo Categori E ond mae'n rhaid defnyddio strategaethau gorfodi eraill i ymdrin â hwy. Disgwylir i 200 o fusnesau bwyd gau neu newid perchnogaeth yn ystod 2014/15.

4. Busnes Tymhorol

O'r cyfanswm o 2121 o fusnesau bwyd sydd wedi'u cofrestru yng Ngwynedd, mae 355 yn gweithredu am ran o'r flwyddyn yn unig. Eleni, nid yw 154 o'r eiddo sydd angen eu harchwilio ond yn gweithredu yn ystod cyfnod yr haf, felly mae'n rhaid eu harchwilio cyn diwedd Chwarter 2.

5. Busnesau Newydd

Yn ogystal ag archwilio busnesau bwyd cyfredol, bydd yn rhaid archwilio unrhyw fusnesau bwyd sy'n dechrau masnachu o fewn 28 diwrnod iddynt agor. Disgwylir i oddeutu 200 o fusnesau newydd (mae 'busnesau newydd' yn cynnwys busnesau cyfredol sy'n newid perchnogaeth) agor yn ystod 2014/15.

6. System Sgorio Hylendid Bwyd

Dan y Cynllun Sgorio Hylendid Bwyd sydd bellach yn fandadol, mae gofyn i'r rhan fwyaf o fusnesau bwyd arddangos hysbysiad ar eu heiddo sy'n rhoi gwybod i'r cyhoedd am y safon Hylendid Bwyd y maent wedi'i gyrraedd. Mae'r sgoriau hyn yn seiliedig ar asesiad yr archwiliad eiddo a gaiff ei gynnal gan yr Archwilwyr Hylendid Bwyd.

Dyma sgoriau busnesau bwyd Gwynedd (fel ar 9/4/2014)

	Da iawn	Da	Yn gyffredinol foddhaol	Angen Gwella	Angen gwella'n sylweddol	Angen gwella ar unwaith
Sgôr Cynllun Hylendid Bwyd	5	4	3	2	1	0
Bwyty/Caffi/Ffreutur	275	92	36	4	3	
Gwesty / Tŷ Llety	180	46	16	2	1	1
Mân-werthwr Llai	122	38	14	6	3	
Archfarchnad	34	17	3	1		
Eiddo sy'n Darparu Gofal	98	11	2	1	1	
Bwytai ac Arlwywyr – Eraill	47	7				
Dosbarthwyr/Cludwyr	2					
Tafarn/Clwb	96	39	9	3	2	
Mân-werthwr Arall	13	2				
Gwerthwr Bwyd i'w Gario Allan	90	28	16	2	2	
Ysgol / Coleg	114	18	2			
Uned Fwyd Symudol	20	3	1	1		
Gwneuthurwyr a Phacwyr	49	12	3	3	1	
Mewnforwyr / Allforwyr						
Cynhyrchwyr Cynradd	4	1				
Cyfanswm	1144	314	102	23	13	1

Pan ddyfarnir Sgoriau Isel i fusnesau bwyd, digwydd hyn o ganlyniad i arferion a gweithdrefnau hylendid bwyd gwael a ddarganfuwyd yn ystod yr archwiliad. Caiff busnesau o'r fath eu targedu a'u monitro am welliannau gan y swyddogion ac mae'n bosib y rhoddant gamau gweithredu ar waith os yw hynny'n briodol. Mae modd i fusnesau ofyn i gael archwiliad ail-sgorio wedi iddynt gywiro'r diffygion a ddarganfuwyd.

7. Staffio ac Adnoddau

Mae'r gwasanaeth Hylendid Bwyd yn rhan o'r Gwasanaeth Gwarchod y Cyhoedd, sy'n gweithredu o'r tair Swyddfa Ardal. Er bod y staff wedi'u lleoli yn y Swyddfeydd Ardal unigol, maent mewn gwirionedd yn gweithredu ar draws holl ardal Gwynedd yn ôl gofynion patrwm eu pwysau gwaith. Mae nifer o'r swyddogion hefyd yn gweithio o gartref i leihau'r costau teithio, a'r amser a dreulir yn teithio.

Yn ogystal â chynnal archwiliadau Hylendid Bwyd, mae 12 swyddog maes hefyd yn ymgymryd â dyletswyddau eraill, megis Safonau Bwyd, afiechydon heintus, Iechyd Cyhoeddus a Diogelwch Dŵr, felly mae'r gwir amser a ddyrannir i ddyletswyddau Hylendid Bwyd gyfwerth ag 8 swyddog llawn amser (FTE). Rhaid i swyddogion sy'n cyflawni archwiliadau hylendid bwyd

fod yn swyddog lechyd yr Amgylchedd cymwys neu feddu ar gymhwyster mewn archwiliadau Hylendid Bwyd. Ar gyfartaledd, disgwylir i bob swyddog archwilio oddeutu 100 busnes mewn blwyddyn.

Yn ogystal, mae'r Rheolwr Hylendid Bwyd yn treulio 80% o'i hamser ar faterion Hylendid Bwyd (0.64 FTE) ac mae 1.13 FTE arall yn mynd ar Weithredu, Samplo a chefnogi Uwch Reolwyr.

£509,503 oedd cyfanswm net y gwariant ar y gwasanaeth Hylendid Bwyd yng Ngwynedd yn 2013/14.